20075

रोल नं.
Roll No.

Code No. **002**

परीक्षार्थी कोड को उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर अवश्य लिखें।
Candidates must write the Code on the title page of the answer-book.

(i) Please check that this question paper contains printed 08 pages.

कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित 08 पृष्ठ हैं।

(ii) Please check that this question paper contains 10 questions.

कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में 10 प्रश्न हैं।

(iii) **Please write down the Serial Number of the question in the answer-book before attempting it.**

कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।

(iv) 15 minutes time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 10.15 a.m. From 10.15 a.m. to 10.30 a.m., the students will read the question paper only and will not write any answer on the answer-book during this period.

इस प्रश्न-पत्र को पढ़ने के लिए 15 मिनट का समय दिया गया है। प्रश्न-पत्र का वितरण पूर्वाह्न में 10.15 : बजे किया जाएगा। 10.15 बजे से 10.30 बजे तक छात्र केवल प्रश्न-पत्र को और इस अवधि के दौरान वे उत्तर-पुस्तिका में कोई उत्तर नहीं लिखेंगे।

संस्कृत

SANSKRIT

Time allowed : 3 hours
निर्धारित समय : होरात्रयम्

Maximum marks : 80
अधिकतम अंक : 80

General Instructions :
सामान्य निर्देश :

(i) यह प्रश्नपत्र दो खण्डों में विभाजित किया गया है–क, ख। इस प्रश्न पत्र में कुल 10 (दस) प्रश्न हैं। सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
This question paper comprises two sections-A and B.This question paper carries 10 questions. All questions are compulsory.

(ii) खण्ड 'क' में प्र.सं. 1 से 6 तक प्रश्न हैं। प्र.सं. 1 से 3 तक (10) अङ्क के, प्र.सं. 4 (5) अङ्क का, प्र.सं. 5 (12) अङ्क का एवं प्र.सं. 6 (8) का है।
In section 'A' total six questions 1-6. Q.No. 1 to 3 have 10 marks each. Q.No. 4 has 5 marks. Q.No. 5 has 12 marks and Q.No. 6 has 8 marks.

(iii) खण्ड 'ख' में प्र.सं. 7 से 10 तक प्रश्न हैं। प्र.सं. 7 व 8 (5) अङ्क के, प्र.सं. 9 (10) अङ्क का तथा प्र.सं. 10 (5) अङ्क का है।
In section 'B' Q.No.7 and 8 have 5 marks. Q.No. 9 has 10 marks and Q.No.10 has 5 marks.

(iv) प्रश्नपत्र में समग्र पर (प्र. सं. 7 को छोड़कर) कोई विकल्प नहीं है। तथापि प्र.सं. 1 तथा प्र.सं.10 में आन्तरिक विकल्प दिये हुए हैं। ऐसे प्रश्नों में केवल एक ही विकल्प का उत्तर लिखिए।
There is no overall choice in the question paper. However,an internal choice has been provided in question 1 and 10. You have to attempt only of the choice in such questions.

(v) इसके अतिरिक्त, आवश्यकतानुसार प्रत्येक अनुभाग और प्रश्न के साथ यथोचित निर्देश दिये गये हैं।
In addition to this separate instructions are given with each section and question, wherever necessary.

(vi) कैल्कुलेटर के प्रयोग की अनुमति नहीं है।
Use of calculator is not permitted.

SECTION - A / खण्ड – क

1\. अधः प्रदत्तानां प्रश्नानां विकल्पेभ्यः समुचितमुत्तराणि चित्वा लिखत– **1x10=10**

(i) **'गवाश्वम्'** इत्यत्र एकवद्भावः केन सूत्रेण भवति?

(अ) न दधिपयआदीनि
(ब) गवाश्वप्रभृतीनि च
(स) जातिरप्राणिनाम्
(द) अनुवादे चरणानाम्

(ii) **'राजदन्तः'** इत्यत्र केन सूत्रेण उपसर्जनस्य परप्रयोगः?

(अ) उपसर्जनं पूर्वम्
(ब) द्वन्द्वे घि
(स) अजाद्यन्तम्
(द) राजदन्तादिषु परम्

(iii) **'रामलक्ष्मणौ'** इति कस्य समासस्य उदाहरणम्?

(अ) द्वन्द्वसमासस्य
(ब) बहुव्रीहिसमासस्य
(स) अव्ययीभावसमासस्य
(द) तत्पुरुषसमासस्य

(iv) **'वैयाकरणखसूचिः'** इत्यत्र केन सूत्रेण समासः भवति?

(अ) उपमानानि सामान्यवचनैः
(ब) पापाणके कुत्सितैः
(स) कुत्सितानि कुत्सनैः
(द) सङ्ख्यापूर्वो द्विगुः

(v) **'पञ्चमी भयेन'** इत्यस्य सूत्रस्य उदाहरणम् अस्ति?

(अ) वृक्भयम् (ब) वृकोभयम् (स) भयात् (द) वृकभयम्

(vi) **'इन्द्रबलिः'** इत्यस्य विग्रहपदे के स्तः?

(अ) इन्द्रस्य बलिः (ब) इन्द्राद् बलिः (स) इन्द्रेण बलिः (द) इन्द्राय बलिः

(vii) **'पूर्वपदार्थप्रधानो'** कः समासः भवति?

(अ) बहुव्रीहिः (ब) तत्पुरुषः (स) अव्ययीभावः (द) द्वन्द्वः

(viii) **'पाणिपादम्'** इति कस्य समासस्य उदाहरणम्?

(अ) षष्ठीतत्पुरुषसमासस्य
(ब) नञ्तत्पुरुषसमासस्य
(स) द्विगुसमासस्य
(द) द्वन्द्वसमासस्य

(ix) **'क्षुद्रजन्तवः'** इत्यस्य सूत्रस्य उदाहरणम् अस्ति?

(अ) यूकालिक्षम् (ब) मार्जारमूषकम् (स) तक्षायस्कारम् (द) अजाविकम्

(x) **मयूरीकुक्कुटौ'** इत्यत्र परवल्लिङ्गं केन सूत्रेण भवति?

(अ) अशाला च(अण्)
(ब) द्वितीयाटौस्स्वेनः
(स) परवल्लिङ्गं द्वन्द्वतत्पुरुषयोः
(द) अर्धर्चाः पुंसि च

2. **पञ्च सूत्राणां पदच्छेदविभक्तिवचनसमासाश्च लेखनीयाः।** 2x5=10

(i) लिट्यन्यतरस्याम्।

(ii) हनो वध लिङि ।

(iii) उपपदमतिङ् ।

(iv) न निर्धारणे।

(v) क्षेपे।

(vi) स्तोकान्तिकदूरार्थकृच्छ्राणि क्तेन।

(vii) कडाराः कर्मधारये।

3. **पञ्च सूत्राणाम् अर्थबोधनं कुरुत।**

(i) सप्तमीविशेषणे बहुव्रीहौ 2x5=10

(ii) अल्पाच्तरम्।

(iii) येषां च विरोधः शाश्वतिकः।

(iv) लुटः प्रथमस्य डारौरसः।

(v) सनि च।

(vi) न तौल्वलिभ्यः।

(vii) सुप्प्रतिना मात्राऽर्थे।

4. **पञ्च सूत्राणां उदाहरणानि लिखत।** 1x5=5

(i) श्रेण्यादयः कृतादिभिः।

(ii) कृत्यैः ऋणैः।

(iii) भक्ष्येण मिश्रीकरणम्।

(iv) सञ्ज्ञायाम्

(v) पैलादिभ्यश्च।

(vi) ब्रुवो वचिः।

(vii) वर्णो वर्णेन।

5. **त्रीणि रूपाणि साधनीयानि।** 3x4=12

वध्यात्, उवाय, द्वयहः, द्विरात्रः ।

6. **अति लघुत्तरीयाः प्रश्नाः।** 1x8=8

(i) **'वायुः'** इत्यत्र अजेः वा आदेशः केन सूत्रेण भवति ?

(ii) **शपः 'श्लुः'** कस्य गणस्य धातुभ्यः भवति ?

(iii) **'अगात्'** इत्यत्र सिचः लुक् केन सूत्रेण भवति ?

(iv) लुङ्यार्धधातुके परतः **इण्धातोः** कः आदेशः भवति ?

(v) **'तत्रभुक्तम्'** कस्य सूत्रस्य उदाहरणम् ?

(vi) **'दधिपयसी'** इत्यत्र एकवद्भावः भवति न वा ?

(vii) **'तत्पुरूषः'** इति संज्ञाविधायकं सूत्रं वा अधिकारसूत्रम् उत वा उभयविधम् ?

(viii) **'ध्वाङ्क्षः'** इत्यस्य आर्यभाषायां कः अर्थः ?

SECTION - B / खण्ड -ख

1x5=5

7. **प्रदत्तश्लोकयोः कस्यचिदेकस्य श्लोकस्य व्याख्यां कुरूत।**

(क) दु:शासनपरामृष्टा सम्भ्रमोत्फुल्ललोचना।

राहुवक्त्रान्तरगता चन्द्रलेखेव शोभते।।

(ख) सत्यधर्मघृणायुक्तो द्यूतविभ्रष्टचेतनः।

करोत्यपाङ्गविक्षेपैः शान्तामर्षं वृकोदरम्।।

अथवा

2.5x2=5

मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया श्लोकपूर्तिं कुरुत –

(क) सेनानिनाद..................स्वनशङ्खनादै–

श्चण्डानिलाहत...........नादकल्पैः।

गाङ्गेयमूर्ध्नि...........रभिषेकतोयैः

सार्धं..........हृदयानि.....................।

(ख) उद्धूतरोषमिव.......हृदयं............

प्राप्तं रणोत्सवमिमं सहसा..........।

इच्छामि...........वरवारणाना–

मुत्कृत्तदन्तमुसलानि.......कर्तुम्।।

मञ्जूषा

मे, सहर्षं, पटह, पतितै,
विचिन्त्य, महोदधि,
पाण्डवबले, पतन्तु, मुखानि,
नराधिपानाम्।

8. **अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रश्नानां उत्तराणि पूर्णवाक्येन लेखनीयानि।** 1x5=5

काञ्चुकीयः:- जयतु महाराजः। महाराजशासनात् समानीतं सर्व-राजमण्डलम्।

दुर्योधनः:- सम्यक् कृतम्। प्रविश त्वमवरोधनम्।

काञ्चुकीयः:- यदाज्ञापयति महाराजः। (निष्क्रान्तः)

दुर्योधन : -- आर्यौ वैकर्णवर्षदेवौ! उच्यताम् अस्ति ममैकादशाक्षौहिणीबलसमुदयः। अस्य कः सेनापतिर्भवितुमर्हति। किं किमाहतुर्भवन्तो महान् खल्वयमर्थः। मन्त्रयित्वा वक्तव्यमिति। सदृश-मेतत्। तदागम्यतां मन्त्रशालामेव प्रविशामः। आचार्य! अभिवादये प्रविशतु भवान् मन्त्रशालाम्। पितामह! अभिवादये प्रविशतु भवान् मन्त्रशालाम्। मातुल! अभिवादये प्रविशतु भवान् मन्त्र-शालाम्। आर्यौ वैकर्णवर्षदेवौ! प्रविशतां भवन्तौ। भो भोः सर्व -क्षत्रियाः! स्वैरं प्रविशन्तु भवन्तः। वयस्य! कर्ण! प्रविशामस्तावत्।

(i) महाराजशासनात् किं समानीतम्?

(ii) दुर्योधनस्य बलसमुदयः कति अक्षौहिण्यात्मकः?

(iii) दुर्योधनः मन्त्रशालां प्रवेष्टुं कं कम् आमन्त्रयति?

(iv) दुर्योधनः मन्त्रशालायां कस्मिन् विषये मन्त्रणां कर्तुं प्रविशति?

(v) दुर्योधनः सर्वान् मन्त्रशालां प्रवेष्टुं कथं निवेदयति?

9. सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः (अतिलघूत्तरीयाः प्रश्नाः)। 1x10=10

(i) दूतवाक्यम् इति नाटकस्य मङ्गलाचरणे किं छन्दः?

(ii) दूतवाक्यम् इति नाटकं कस्य रचना?

(iii) **'सितदुकूलकृत्तोतरीयः दुर्योधनः'** अत्र विशेषणपदं किम्?

(iv) दूतवाक्यम् इति नाटकस्य प्रथमे अङ्के कति श्लोकाः सन्ति?

(v) धार्तराष्ट्राः के?

(vi) कस्य आज्ञया मन्त्रशाला रच्यते?

(vii) पाञ्चजन्यः कस्य शंखः ?

(viii) वसुदेवस्य पुत्रः कः ?

(ix) कौरवेषु ज्येष्ठः कः ?

(x) भरतवाक्यं नाटके कुत्र अस्ति ?

10. केषाञ्चन पञ्च प्रश्नानां विकल्पेभ्यः उत्तराणि चिनुत (बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः)। **1x5=5**

(i) धृतराष्ट्रानुसारं कृष्णः कीदृशः नास्ति ?

(अ) नारायणः (ब) पाण्डवश्रेयस्करः (स) विप्राप्रियः (द) देवकीनन्दनः

(ii) दूतवाक्यस्य मंगलाचरणे कस्य देवस्य पादस्य वर्णनम् अस्ति ?

(अ) उपेन्द्रस्य (ब) श्रीशिवस्य (स) वायुदेवस्य (द) अग्निदेवस्य

(iii) केशवस्य आयुधस्य नाम किम् ?

(अ) कौमुदीकी (ब) अजगवम् (स) सुदर्शनचक्रम् (द) पिनाकी

(iv) द्रौपदी केन केशगृहीता आसीत् ?

(अ) दुर्योधनेन (ब) दुःशासनेन (स) शकुनिना (द) कर्णेन

(v) कः अक्षान् क्षिपति स्म ?

(अ) गान्धारराजः (ब) नकुलः (स) सहदेवः (द) भीमः

(vi) दूतवाक्ये कः प्रधानरसः ?

(अ) शृङ्गाररसः (ब) रौद्ररसः (स) भयानकरसः (द) वीररसः

-oOo-